

Idíl·lics jardins pertorbadors

Text > GERARD BAGUÉ, director

La primera vegada que vaig visitar un psiquiàtric, tot i que no vaig ultrapassar el plàcid jardí assolellat on deambulaven pacients tan inofensius com inquietants, devia tenir menys de deu anys. Vaig haver d'insistir per poder acompanyar els pares a una incòmoda visita de compromís a una familiar llunyana que estava ingressada a Salt des de feia molts anys. Com que llavors no coneixia tots els detalls del seu infortuni, que tenia a veure més amb una passió prohibida que amb un desequilibri mental, em vaig passar la trobada explorant signes de folia del seu comportament. Era el primer cop que estava en contacte amb un boig i m'hi havia de fixar per reconèixer-los. En la infància, les fronteres són ben delimitades: els dolents fan maleses i els bojos, bestieses. Recordo perfectament que en un diccionari escolar il·lustrat de principis dels setanta, la paraula «locura» apareixia il·lustrada amb la caricatura d'un personatge d'ulls encreuats enfundat en una camisa de força. De la mateixa manera, a l'Enciclopèdia Espasa publicada als vuitanta, encara es relacionaven les prostitutes amb la malaltia mental i amb suposades races inferiors: hotentots, pelrojos i australians. Més endavant, vaig entendre que aquella pobra dona havia anat a raure al psiquiàtric després que es destapés una fosca història d'adulteri en què ella va acabar com a triple víctima; per ser dona, per ser el factor desestabilitzador d'un matrimoni legalment constituït i per un truculent intent de suïcidi que tenia molt de crit d'auxili.

>> Jean Seberg i Warren Beatty al film *Lilith*, de Robert Rossen. (Font: COLUMBIA)

Aquell jardí del psiquiàtric de la meva infància connecta amb el jardí, igualment idíl·lic però també pertorbador, del centre de salut mental de *Lilith* (1964), una pel·lícula de Robert Rossen que em va meravellar molts anys més tard. És un dels films que aborda amb més poesia i subtilitat les desdibuixades fronteres entre la raó i la folia. Warren Beatty interpreta un turmentat veterà de guerra que comença a treballar d'auxiliar terapeuta en un psiquiàtric privat i no es pot resistir als encants de Lilith, una inquietant i bellíssima jove esquizofrènica interpretada per Jean Seberg. La pel·lícula, basada en la novel·la de Jack Richard Salamanca, il·lustra noves tendències en el tractament de la malaltia psíquica que també acabarien arribant al psiquiàtric de Salt. Durant molts anys, les institucions psiquiàtriques es van convertir en presons encobertes on, bar-

rejats amb els malalts de debò, anaven a parar els rebels, els amorals o els desesperats. Per a alguns, el «manicomi» fou una llar d'acollida, on van contribuir a suplir les mancances d'unes institucions sense prou mitjans humans i materials, però per a d'altres van ser autèntics centres repressius que van convertir en real un des-

equilibri psicològic que naixia de la incomoditat de la societat per acceptar la dissidència. Els jardins dels psiquiàtrics han estat des de sempre el seu espai més amable, l'avantguarda de la seva actual obertura a la societat, un passeig serè sota els til·lers que enderrocava el mur entre els bojos coneguts i els savis per conèixer.